

The judicial enforcement in gaps in law

Судове правозастосування при прогалинах у праві

Borys Levenets

Key words:

judicial enforcement, gaps in law, analogy of legislation, analogy of law, principles of law, overcoming of the gaps in law.

Ключові слова:

судове правозастосування, прогалини в праві, аналогія закону, аналогія права, принципи права, подолання прогалин у праві.

Постановка проблеми. Конституція України визначає принцип верховенства права, як основоположний для забезпечення та захисту прав і свобод людини й громадянина. Нормативною основою для становлення правової держави, громадянського суспільства й гарантування прав і свобод суб'єктів правових відносин є якісне законодавство. Проте, законодавча влада не в змозі врахувати всі особливості суспільних відносин, які постійно розвиваються та потребують правового впливу, що призводить до виникнення прогалин у праві та негативно позначається на розвитку всієї правової системи. Суб'єкти права подекуди мають справу з нетиповими та спірними ситуаціями, які нормативно не врегульовані, що свідчить про так званий «правовий вакуум». Функція подолання «розриву» між правом та суспільством покладається не лише на суб'єктів правотворчості, а й на суб'єктів правозастосування, одним з яких є суд. Ефективність судового захисту обумовлена тим, що суд не може відмовити у вирішенні спору, посилаючись на відсутність норми, яка врегульовує суспільні відносини. Це положення закріплено у ст. 124 Конституції України, відповідно до якої юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення¹.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У юридичній літературі проблемі судового правозастосування при прогалинах у праві присвячено праці С. Бобровник, О. Калашник, О. Колотової, Л. Луць, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, С. Погребняка, П. Рабіновича, С. Шевчука, Ю. Шемшученка, О. Ющика та інших, які аналізували причини виникнення прогалин у праві, їх види, сутність аналогії закону та аналогії права та інші теоретичні та практичні аспекти подолання прогалин у праві.

Метою статті є аналіз теоретичних та практичних аспектів судового правозастосування при прогалинах у праві.

Виклад основного матеріалу. Прогалини у праві явище нетипове, вони перешкоджають стандартному судовому правозастосуванню². Проблема прогалин у праві була відомою ще в Давньому Римі. У минулі часи навіть сформувався такий вислів “*Neque leges neque senatus consulta ita scribi possunt ut omnis casus qui quandoque in sediriunt comprehendatur*”, що в перекладі означає «ні закони, ні акти не можуть бути написані так, щоб вміщати в собі всі можливі випадки»³. З метою мінімізації неврегульованості суспільних відносин за часів Юстиніана було введено процедуру доповіді. Якщо суддя не зрозумів зміст правової норми, то мав можливість звернутися до імператора, якому належало виключне право тлумачити закони.

Наразі в юридичній науці розрізняють прогалини в праві та прогалини в законі. Прогалини в законі – це повна або часткова відсутність правових норм у конкретному законодавчому акті. Прогалини в праві – це повна або часткова відсутність у діючих нормативно-правових актах необхідних правових норм⁴.

¹ Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

² Колотова О.В. Відмежування прогалин у праві від суміжних правових явищ // Часопис Київського університету права. 2009. № 3. С. 56.

³ Калашник О.М. Прогалини в праві: юридична природа, їх ознаки та види. Юрист України. 2013. № 1 (22). С. 37.

⁴ Щодо порядку застосування нормативно-правових актів у разі існування неузгодженості між підзаконними актами: Лист Міністерства юстиції України від 30.01.2009 р. № Н-35267-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3526323-09>.

Ю.О. Заїка прогалину в праві розуміє як випадок, коли певні суспільні відносини потребують правового регулювання⁵. Під нормативно-правовою прогалиною Л.А. Луць визначає часткову відсутність нормативно-правових приписів у межах правового регулювання, зумовлену станом розвитку суспільних відносин та відставанням від нього правотворчості. Повну відсутність нормативно-правових приписів щодо суспільних відносин, які потребують правової регламентації вона називає правовим вакуумом⁶.

О.В. Колотова характеризує прогалини в праві як повну або часткову відсутність правового регулювання суспільних відносин, які знаходяться в сфері правового впливу та потребують правового регулювання за оцінкою суб'єкта правозастосування, є недоліком права, поява якого спричинена об'єктивним розвитком суспільних відносин або суб'єктивними причинами, пов'язаними з правотворчими та правозастосовними діями законодавчих, виконавчих та судових органів державної влади, наявність яких зумовлює нетиповість правозастосовної діяльності, яка втрачає свою традиційну послідовність, як система логічно пов'язаних, послідовних дій⁷.

Більшість вітчизняних науковців (О.М. Калашник, В.С. Ковальський, А.П. Кулініч, О.Ф. Скакун та інші) виокремлюють об'єктивні та суб'єктивні причини виникнення прогалин у праві. Перші – мають місце у тому випадку, коли законодавець об'єктивно не встигає вчасно реагувати на розвиток суспільних відносин в умовах трансформації політичного, економічного і соціального життя держави. Суб'єктивні ж причини зумовлені низьким рівнем правової культури та недостатнім володінням прийомами юридичної техніки суб'єктами правотворчості.

Л.А. Морозова вважає, що прогалини у праві виникають із трьох основних причин: законодавець не зміг охопити правовим регулюванням усі життєві ситуації; внаслідок недоліків юридичної техніки; неможливості вчасно реагувати на динамічний розвиток суспільних відносин⁸.

Отже, до основних причин виникнення прогалин у праві слід віднести: 1) юридико-технічні помилки правотворчих органів при розробці нормативно-правових актів; 2) помилки у використанні прийомів юридичної техніки; 3) нездатність законодавця відобразити у прийнятому нормативно-правовому акті всю різноманітність суспільних відносин, які потребують правового регулювання; 4) невміння прогнозувати появу нових життєвих обставин, і як наслідок – відставання у нормотворчості; 5) навмисне створення прогалин у нормативно-правовому акті з метою лобіювання власних або сторонніх інтересів.

Прогалини у праві не завжди є недоліками чи помилками, подекуди їх наявність є свідченням динамічного розвитку права. На сучасному етапі розвитку правової системи України уникнути прогалин у праві неможливо. Це зумовлює необхідність пошуку альтернативних шляхів усунення та подолання прогалин судами у процесі судового правозастосування.

О.М. Калашник зазначає, що прогалини, які виявляються у процесі судового правозастосування є трансцендентними⁹. Вирішення проблеми прогалин у судовому правозастосуванні зумовлює використання спеціальних альтернативних засобів (аналогія права, аналогія закону, міжгалузева аналогія, принципи права), які дають можливість суду вирішити юридичну справу за відсутності норм, що регулюють відповідні суспільні відносини.

Аналогія закону є специфічним засобом ухвалення юридично значущого рішення у разі наявності прогалини, яке приймається на основі закону, що регулює аналогічні чи близькі за змістом суспільні відносини¹⁰. Аналогія закону повинна застосовуватися відповідно до вимог законодавства. Тому й застосовувати аналогію закону можуть лише суди з дотриманням усіх процесуальних норм і правил.

Аналогія закону – це поширення в процесі судового правозастосування на конкретні нерегульовані правом життєві обставини норм, які регулюють відносини, подібні тим, що потребують урегулювання в рамках

⁵ Заїка Ю.О. Українське цивільне право: навч. посібник / Київський національний ун-т внутрішніх справ. 2-ге вид., змінене і доп. Київ : «Правова єдність», 2008. С. 29–30.

⁶ Луць Л.А. Загальна теорія держави і права: навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою). Київ : Атіка, 2007. С. 293.

⁷ Колотова О.В. Прогалини у праві та шляхи їх подолання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2010. С. 12.

⁸ Морозова Л.А. Теория государства и права. М.: Юрист, 2002. С. 41.

⁹ Калашник О. М. Види прогалин у цивільному процесуальному праві. Форум права. 2013. № 2. С. 198.

¹⁰ Бобровник С.В. Аналогія закону. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Т. 1. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. С. 105.

певної галузі права за найсуттєвішими ознаками. «Подібність» відносин означає однотипність правового режиму їх регулювання¹¹.

При вирішенні справи шляхом використання аналогії закону, суд повинен не лише посилатися на конкретну норму, а й обґрунтувати можливість її використання. У процесі застосування аналогії закону потрібно дотримуватися певних вимог: 1) потрібно точно визначити, чи ситуація, яка потребує вирішення, знаходиться в сфері правового регулювання та може бути вирішена за допомогою юридичних засобів; 2) необхідно переконатися, що у чинному законодавстві немає норми, яка безпосередньо може врегулювати ситуацію; 3) потрібно знайти правову норму, яка регулює схожі випадки, на її основі вирішити справу; 4) вмотивовано обґрунтувати причину застосування аналогії закону у конкретному випадку. Аналогія закону та аналогія права не застосовується щодо норм Кримінального кодексу України та Кодексу про адміністративні правопорушення¹². Крім того, відповідно до ч. 6 ст. 7 Кодексу адміністративного судочинства України, аналогія не застосовується для визначення підстав, меж повноважень та способу дій органів державної влади та місцевого самоврядування.

Як приклад практичного застосування аналогії закону, можна навести справу Малиновського районного суду м. Одеси про визнання недійсним договору дарування та визнання права власності. Предметом спору було визнання недійсним договору дарування та визнання права власності на квартиру. У процесі розгляду справи судом було встановлено, що відомостей про наявність у особи правонаступників немає. Водночас, процесуальний закон не містить норми, яка б регулювала питання процесуального закінчення розгляду справи у випадку, коли правовідносини допускають правонаступництво, однак правонаступники відсутні. Суд застосував до цих правовідносин аналогію закону відповідно до ч. 9 ст. 10 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України). Оскільки правовідносини, які не допускають правонаступництво, тісно пов'язані з особою, а у випадку смерті цієї особи провадження у справі закривається відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 255 ЦПК України¹³.

Таким чином, рішення суду в якому застосовується аналогія закону, збагачують судову практику та стають передумовою для вдосконалення та розвитку законодавства. При цьому важливим є те, що вироблене за допомогою аналогії закону рішення з юридичної справи не повинно суперечити чинному законодавству. Аналогію закону можна застосовувати виключно у разі подібності спірних неврегульованих правовідносин.

Окремим випадком аналогії закону є міжгалузева аналогія, яка передбачає застосування до конкретних відносин норми права, що регулює подібні за суттєвими ознаками відносини в суміжних галузях права. У юридичній літературі часто ототожнюється міжгалузева аналогія із субсидіарним застосуванням норм права, метою якого є нормативна економія, за якої законодавець формулює правило поширення дії норм однієї галузі права на суміжну. В. Цюра умовами субсидіарного застосування норм права називає наступні: норма, що використовується для регулювання конкретних суспільних відносин, має бути запозичена із галузі права, яка визнається суміжною, спорідненою за предметом та методом правового регулювання; відсутність прямої заборони на субсидіарне застосування правових норм; відсутність норми у галузі права, яка регулює ці відносини; відсутність прогалини та наявність норми у спорідненій галузі права, яка регулює ці ж відносини¹⁴.

Спільними ознаками субсидіарного застосування норм права та міжгалузевої аналогії є можливість застосування норм іншої галузі права та спільність методів правового регулювання. Їх слід розмежовувати з огляду на те, що субсидіарне застосування норм права передбачено законодавцем з метою досягнення єдності правового регулювання та є стабільним прийомом, який може використовувати не лише суд, а й інші суб'єкти правових відносин. Застосування міжгалузевої аналогії є індивідуально визначеним, носить тимчасовий характер та є прерогативою виключно судових органів влади.

У разі неможливості використати аналогію закону, застосовується аналогія права, що ускладнює процес розгляду та вирішення справи судами. Аналогія права – це застосування до суспільних відносин, які неврегульовані законом загальних засад (принципів) законодавства. При цьому аналогію права прийнято відносити

¹¹ Загальна теорія держави і права: підр. для студ. юрид. вищих навч. закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АпрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. НаН України О.В. Петришина. Х. : Право, 2009. С. 156.

¹² Щодо порядку застосування нормативно-правових актів у разі існування неузгодженості між підзаконними актами: Лист Міністерства юстиції України від 30.01.2009 р. № Н-35267-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3526323-09>.

¹³ Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 25.10.2018 р. Справа № 521/14971/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77641774>.

¹⁴ Цюра В. Субсидіарне застосування норм про представництво: вступ до проблематики. Юридична Україна. 2012. № 1. С. 65.

до виключних засобів, що мають місце в судовому правозастосуванні¹⁵. За допомогою аналогії права не усуваються, а лише оперативно долаються прогалини в праві. Тому вона може бути застосована тільки тоді, коли не вдається виявити подібну правову норму¹⁶.

Можливість застосування аналогії права прямо передбачена Цивільним кодексом України, Сімейним кодексом України, Господарським процесуальним кодексом України, ЦПК України та іншими нормативно-правовими актами. Зокрема, у ч. 9 ст. 10 ЦПК України зазначено, якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону), а за відсутності такого – суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права)¹⁷.

В. Орзіх зазначає, що механізм застосування аналогії права має низку стадій, яких необхідно дотримуватись максимально чітко задля правильного її застосування. До першої стадії належить аналіз фактичних обставин справи та чинного законодавства. Другою стадією є аналіз законодавства на предмет подібних (аналогічних) за змістом норм, тобто спроба застосування аналогії закону. Якщо ж суддя встановить факт неможливості застосування аналогії закону, відповідно третя стадія передбачає застосування загальних засад законодавства (аналогії права)¹⁸.

Співвідношення «аналогії закону» та «аналогії права» полягає, на думку О.В. Колотової, в їх обмеженні нормою закону та принципами права¹⁹.

Варто звернути увагу на позицію С. Погребняка стосовно розмежування аналогії права й безпосереднього застосування загальних принципів права як різних за своєю сутністю засобів подолання прогалин. Застосування загальних принципів права є засобом, що нечасто використовується при здійсненні правосуддя. Це пояснюється сучасним станом розвитку позитивного права, коли практично всі ситуації, що вимагають правового регулювання, отримали відповідну пряму або опосередковану нормативну регламентацію. Загальні принципи мають безпосередньо допомогти лише в тому випадку, коли суб'єкт нормотворчості не запропонував суду жодного придатного правила для вирішення справи. Загальні принципи права є вимогами, що діють в усіх галузях та інститутах права. Такі вимоги мають діяти й стосовно конкретних відносин²⁰.

Загальні принципи права є юридичною гарантією правильного застосування судами правових норм, вони забезпечують правомірність дій суб'єкта судового правозастосування, зміцнюють законність, сприяють справедливому оцінюванню вчинків у межах формальних вимог правових норм. Вони слугують вектором у судовому правозастосуванні²¹.

Застосування аналогії права – складний творчий процес, у якому мають місце різні юридичні прийоми та на який впливають об'єктивні й суб'єктивні чинники. До об'єктивних чинників прийнято відносити соціальне середовище, в умовах якого здійснюється судове правозастосування, недосконалість процесуального законодавства, надмірна завантаженість суддів, зумовлена кадровим дефіцитом в умовах проведення постійних реформ у системі правосуддя та ін. До суб'єктивних чинників слід віднести те, що судді під час застосування аналогії права керуються значною кількістю абстрактних понять, від яких залежить об'єктивність вирішення спору про право. Крім того недостатня уважність і добросовісність у цьому питанні може породити небезпечний прецедент. Хоча й вважається, що отримане в результаті судового застосування аналогії права правило фіксується лише в рішенні суду, і воно не буде обов'язковим для інших подібних випадків. Проте слід визнати, що у судовому правозастосуванні наразі поширюється негативна тенденція копіювання рішень з аналогічних справ²², що негативно позначається правосудді загалом та не узгоджується з принципом верховенства права.

¹⁵ Завальнюк С.В. Аналогія права як спосіб подолання прогалин в цивільному праві. Актуальні проблеми політики. 2014. Вип. 52. С. 375.

¹⁶ Шафиров В.М. Установление смысла законодательства и аналогия права. Российская юстиция. 2009. № 8. С. 2.

¹⁷ Цивільний процесуальний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20181104>.

¹⁸ Озріх В. Умови та механізм застосування аналогії закону та аналогії права в цивільному праві України. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2019. № 1. С. 146.

¹⁹ Колотова О.В. Прогалини у праві та шляхи їх подолання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К., 2010. С. 17.

²⁰ Погребняк С. Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання. Вісник Академії правових наук України. 2013. № 1(72). С. 52–53.

²¹ Гришук О. Принципи права: філософсько-правовий вимір. Вісник Львівського університету. Серія Юридична. 2015. Випуск 61. С.16–17.

²² Завальнюк С.В. Вказ. праця. С. 376.

Проблема застосування інституту аналогії права тісно пов'язана з відсутністю сталої судової практики, яка б містила фундаментальні (конституційні, конвенційні) принципи. Аналіз вітчизняної судової практики та власний практичний досвід, дозволили встановити факти довільного застосування судами аналогії права при прогалинах. Так, у судових рішеннях часто згадується про те, що судді застосовують аналогію права, проте не зазначають, який саме принцип права вони при цьому застосували. Як приклад, можна навести ухвалу Київського апеляційного суду (Справа № 369/7966/18), у якій суддя аргументує, що норма ч. 3 ст. 365 ЦПК України не передбачає підстави для направлення справи на дооформлення, але користуючись правом застосування аналогії права, суд вважає за доцільне направити справу на дооформлення²³.

Застосування аналогії права без будь-якого обґрунтування є дискусійним. Суд повинен мотивувати прийняте ним рішення, а не формально використовувати юридичні прийоми та засоби й користуватися правом вирішувати справу на власний розсуд. Отже, застосовуючи аналогію права, суд виявляє принципи права та використовує їх для вирішення конкретної юридичної справи.

До правил застосування аналогії права слід віднести необхідність її обґрунтування конкретними принципами права, які застосував суд. Застосування інституту аналогії права передбачає наявність обґрунтованої мотивації ухвалення судового рішення з вказівкою юридичних підстав застосування аналогії права. Використання цього способу усунення прогалин вимагає від суб'єкта судового правозастосування високої кваліфікації та глибокого знання законів, вітчизняної судової практики та практики Європейського суду з прав людини. Уміння використати аналогію права є показником найвищого професіоналізму судді.

Варто зазначити, що вирішення проблеми прогалин у судовому правозастосуванні зумовлює використання аналогії права, аналогії закону, міжгалузевої аналогії та принципів права, які дають можливість суду розглянути та прийняти рішення по юридичній справі за відсутності норм, що регулюють відповідні суспільні відносини. При вирішенні справи шляхом використання аналогії закону суд повинен не лише посилатися на конкретну норму закону, а й обґрунтувати можливість її використання. Аналогію закону можна застосовувати виключно у разі подібності спірних нерегульованих відносин. Окремим випадком аналогії закону є міжгалузева аналогія, яка передбачає застосування норми права, що регулює подібні за суттєвими ознаками відносини в суміжних галузях права. Міжгалузеву аналогію слід розмежовувати із субсидіарним застосуванням норм права.

На відміну від цього, аналогія права – це застосування до суспільних відносин, які нерегульовані законом загальних засад (принципів) законодавства, що ускладнює процес розгляду та вирішення справи судами. Аналогію права слід відносити до виключних засобів, що мають місце в судовому правозастосуванні.

Слід розмежовувати застосування аналогії права та загальних принципів права як різних за своєю сутністю засобів подолання прогалин. Застосовуючи аналогію права, суд виявляє існуючі принципи законодавства та використовує їх для вирішення конкретної юридичної справи. Застосування інституту аналогії права передбачає наявність обґрунтованої мотивації ухвалення судового рішення з вказівкою юридичних підстав застосування такої аналогії права. Суд повинен мотивувати прийняте ним рішення, а не формально використовувати юридичні прийоми та засоби й вирішувати справу на власний розсуд.

Анотація

У статті розглянуто проблематику подолання прогалин у судовому правозастосуванні з використанням аналогії права, аналогії закону, міжгалузевої аналогії та принципів права. Обґрунтовується, що застосування інституту аналогії передбачає наявність обґрунтованої мотивації ухвалення судового рішення з вказівкою юридичних підстав її застосування. Суд повинен мотивувати прийняте ним рішення, а не формально використовувати юридичні прийоми та засоби й вирішувати справу на власний розсуд.

²³ Ухвала Київського апеляційного суду від 05.12.2018 р. Справа № 369/7966/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78345073>.

Summary

In the article the problems of overcoming gaps in judicial enforcement with the use of analogy of legislation, analogy of the law, interdisciplinary analogy and principles of law are considered. It is substantiated that application of the institute of analogy presupposes the presence of a well-founded motivation for the adoption of a court decision indicating the legal grounds for its application. The court must motivate the decision it has taken, and not formally use legal means and decide the case at its own discretion.

Використана література:

1. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Колотова О.В. Відмежування прогалин у праві від суміжних правових явищ. Часопис Київського університету права. 2009. № 3. С. 55–59.
3. Калашник О.М. Прогалини в праві: юридична природа, їх ознаки та види // Юрист України. 2013. № 1 (22). С. 36–42.
4. Щодо порядку застосування нормативно-правових актів у разі існування неузгодженості між підзаконними актами: Лист Міністерства юстиції України від 30.01.2009 р. № Н-35267-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3526323-09>.
5. Заїка Ю.О. Українське цивільне право: навч. посібник. Київський національний ун-т внутрішніх справ. 2-ге вид., змінене і доп. К.: «Правова єдність», 2008. 367 с.
6. Луць Л. А. Загальна теорія держави і права: навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою). К.: Атіка, 2007. 412 с.
7. Колотова О.В. Прогалини у праві та шляхи їх подолання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К., 2010. 19 с.
8. Морозова Л.А. Теория государства и права. М.: Юристъ, 2002. 414 с.
9. Калашник О.М. Види прогалин у цивільному процесуальному праві. Форум права. 2013. № 2. С. 196–204.
10. Бобровник С.В. Аналогія закону / Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Т. 1. К.: «Укр. енцикл.», 1998. 672 с.
11. Загальна теорія держави і права: підр. для студ. юрид. вищих навч. закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АпрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АпрН України О.В. Петришина. Х.: Право, 2009. 584 с.
12. Щодо порядку застосування нормативно-правових актів у разі існування неузгодженості між підзаконними актами: Лист Міністерства юстиції України від 30.01.2009 р. № Н-35267-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3526323-09> (дата звернення: 13.06.2019).
13. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 25.10.2018 р. Справа № 521/14971/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77641774> (дата звернення: 13.06.2019).
14. Цюра В. Субсидіарне застосування норм про представництво: вступ до проблематики. Юридична Україна. 2012. № 1. С. 64–69.
15. Завальнюк С.В. Аналогія права як спосіб подолання прогалин в цивільному праві. Актуальні проблеми політики. 2014. Вип. 52. С. 372–378.
16. Шафиров В.М. Установление смысла законодательства и аналогия права // Российская юстиция. 2009. № 8. С. 2–3.
17. Цивільний процесуальний кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20181104> (дата звернення: 13.06.2019).
18. Озріх В. Умови та механізм застосування аналогії закону та аналогії права в цивільному праві України. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2019. № 1. С. 144–147.
19. Колотова О.В. Прогалини у праві та шляхи їх подолання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К., 2010. 19 с.
20. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання // Вісник Академії правових наук України. 2013. № 1 (72). С. 44–56; 52–53.
21. Грищук О. Принципи права: філософсько-правовий вимір // Вісник Львівського університету. Серія Юридична. 2015. Випуск 61. С. 16–23.
22. Завальнюк С.В. Вказ. праця. С. 372–378.
23. Ухвала Київського апеляційного суду від 05.12.2018 р. Справа № 369/7966/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78345073> (дата звернення: 14.06.2019).

Borys Levenets,

Postgraduate Student of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine